

A Magyar Vegyészeti Múzeum terveiről

SZABADVÁRY FERENC*
és
SZEKERES GÁBOR**

1. ábra. A helyreállítás alatt levő várpalotai vár

Jelen közlemény célja kettős. Egyrészt ismertetést kíván adni a Magyar Vegyészeti Múzeum belső berendezéséről és elhelyezéséről abból a célból, hogy az ismertetett javaslat minél szélesebb körű bírálatát szervezze meg. Másrészt mozgósítani kíván a magyar kémia tudomány és vegyipar még kallódó ipartörténeti értékeinek összegyűjtésére. Ezért felkérjük olvasóinkat, hogy javaslataikat és elképzeléseiket juttassák el szerkesztőségünkhöz, hogy azokat továbbíthassuk az illetékesekhez.

Jóllehet 1883-ban kelt az első törvény Technológiai Iparmúzeum alapítására, hazánk az országok többségével ellentétben máig is azon sajnálatos helyzetben van, hogy nincs országos jellegű és általános természettudományos és műszaki múzeuma. Pedig azon nyolcvan év alatt, melynek folyamán a múzeum nem alakult meg, pótolhatatlan tudomány- és technikatörténeti emléanyag ment veszendőbe.

Az utóbbi időben számos iparág felismerte a technikai múzeumok szakmai és kulturális fontosságát és saját erőből szervezett műszaki emlékeket gyűjtő és bemutató intézményeket. Így már működik a bányászati, kohászati, tűzoltó, textilszínezési, közlekedési és más ipari emlékeket gyűjtő múzeum. Nagy szerepet játszott ebben a törekvésben a Művelődésügyi Minisztérium Múzeumi Főosztálya mellett működő Műszaki Emlékeket Gyűjtő és Nyilvántartó Csoport. A Csoport 1954 óta működik azzal a céllal, hogy megszervezze az Országos Műszaki Múzeumot, irányítsa a műszaki emlékek országos gyűjtését, segítséget nyújtson a szakmai-műszaki múzeumok szervezéséhez. Munkájuk eredményeképpen a közelmúltban készült el az Országos Műszaki Múzeum első egysége, egy olyan raktárépület, amely időszakos kiállítások rendezésére is kiválóan alkalmas. A Csoport tulajdonképpen ellátja az Országos Műszaki Múzeum jogkörét és feladatkeretét.

* Budapesti Műszaki Egyetem.

** Nehézipari Minisztérium

A múzeumok e láncába helyezkedne el a Vegyészeti Múzeum. Megszervezésére már korábban gondoltak a Nehézipari Minisztérium illetékesei, elsősorban dr. Székér Gyula a nehézipari miniszter első helyettese és Szekeres Gábor. Kezdeményezésükre már 1958-ban lépések történtek az egyes vegyipari vállalatok történetének feldolgozására. Ebben jelentős segítséget nyújtott a Magyar Kémikusok Egyesületének Kémiai Történeti Bizottsága Bontó László vezetésével. 1961-ben pedig dr. Gerecs Árpád akadémikus professzor vezetésével megalakult a Múzeumi Bizottság. A Bizottság társadalmi szerv, amely tanácsaival irányítja azt a gyűjtő munkát, amely szintén az 1960-as évek elejétől kezdve megindult elsősorban a Nehézipari Minisztérium vállalatainál, de az egyes egyetemi tanszékeken is. A Bizottságnak még az is a feladata, hogy bírálatot mondjon a levédésre javasolt műszaki emlékekről, a Vegyészeti Múzeum tartalmi célkitűzéseiről és általában valamennyi, a gyűjtéssel kapcsolatos szakmai kérdéstről.

A Vegyészeti Múzeum elhelyezése

Az volt az eredeti elképzelés, hogy a Vegyészeti Múzeumot olyan épületben helyezik el, amely önmagában is a vegyipar, vagy a magyar kémia tudomány szempontjából műszaki emlékek számára (régii gyárépület, vagy tudományos intézmény stb.). Az erre vonatkozó vizsgálatok nem vezettek eredményre sem Budapesten, sem vidéken. Így került előtérbe a Múzeumnak a helyreállítás alatt álló várpalotai várban való elhelyezése (1. ábra). Ennek első emeletén talál majd helyet a Magyar Vegyészeti Múzeum mintegy 1100–1200 m²-es területen. Mivel a gondolat sok ellenzőt talált, célszerű, ha e helyen is ismertetjük azt az indokolást, amely e döntésre vezetett.

A Múzeum vidéken helyezendő el. Budapesten számos nagy múzeum és még több kisebb múzeum van. Itt fog felépülni előbb-utóbb az Országos Mú-

szaki Múzeum is. Ezek mellett a Vegyészeti Múzeum jelentősége eltörpülne.

Várpalota a magyar vegyipar egyik gócpontjában fekszik. A környéken több vegyészeti és ahhoz közelálló oktatási intézmény található. (Péti Nitrogénművek, Ipari Robbanóanyaggyár, Inotai Alumíniumkohó, Nehézvegyipari Kutató Intézet, Magyar Ásványolaj- és Földgázkísérleti Intézet, Veszprémi Vegyipari Egyetem, Nitrokémia Ipartelepek stb.) A fővárosból könnyen és gyorsan megközelíthető. A vár néhány száz méterre fekszik egy nagy idegenforgalmú országos főútvonalról, környezetéből kiemelkedő impozáns műemlék, így kellő vonzása van országos érdekű intézmény elhelyezésére. E tények valószínűvé teszik megfelelő látogatottságát. A környékbeli vegyészeti üzemek és intézmények a múzeum létesítésében és fenntartásában sokoldalú gyakorlati segítségét tudnak adni. A várpalotai tanács lelkes támogatása pedig sok segítséget ígér.

A Művelődésügyi Minisztérium megadta 1963. decemberében a Magyar Vegyészeti Múzeum előzetes működési engedélyét. Ezen engedély szerint a múzeum feladata lesz a kémiai tudományok és a magyar vegyipar műszaki tudományos emlékeinek gyűjtése, feldolgozása és történeti bemutatása.

Az Építésügyi Minisztérium 1965-ben engedélyezte a várpalotai vár programja szerinti műszaki tervezést. A beruházó az Országos Műemlék Felügyelőség, a kivitelező a Budai Vár Beruházási Iroda.

A vár földszintjére helytörténeti kiállítás és vendéglátó, második emeletére pedig tanácsi közművelődési létesítmények kerülnek. Az építészeti tervezést a Lakóterv (*Károlyi Antal* építész-mérnök) végzi a Múzeumi Bizottsággal összeköttetésben és a múzeum belső berendezési tervének figyelembevételével.

A várpalotai vár legrégebbi részei 1440-ben épültek. Történelme folyamán számos eseményt megért, melyek közül legfontosabb az 1566-os török ostrom. A Thury György védte erősség elfoglalása akkor nem sikerült, igaz, hogy a század végén azután mégis török kézre került. A vár építészeti nem egységes, gótikus, barokk és klasszicista elemek egyaránt találhatóak benne.

Jelenlegi állapotában a vár tető alatt van, ami megvédi a további rongálódástól. A puszta épületben a török korban régibb elemek rovására erősen vastagított falak a látogatóban mindenütt, különösen azonban a Vegyészeti Múzeum jövődjé helyiségeiben erősen sokszázados hangulatot ébresztenek.

Kétségtelen, hogy az a döntés, hogy egy középkori épületben helyezték el egy lényegében igen modern iparág múzeumát, elég merész. Néhány külföldi példa azonban azt mutatja, hogy a régi és új ilyen formában történő egyesítése nem feloldhatatlanul ellentétes, sőt sikeres tervezés esetén nagyon szerencsés harmóniát nyújthat. Bizonyos területeken pl. alkémia és a régibb kémia esetében pedig nem is lehetett volna korhangulatúbb környezetet találni. A helyiségek építészeti kialakítása egységes, ugyanakkor a múzeum sajátos céljait a legszerencsésebben szolgáló installáció kiképzése terén tehát nem problémamentes, érzésünk szerint

azonban egyértelműen, de nem hivalkodóan modern belsőépítészeti megoldásokkal sikeresen megoldható. Mindenesetre a döntésnél azzal is tisztában kellett lenni, hogy az épület műemléki jellege, továbbá a helyenként 4–5 méter vastagságú falak a tervezés lehetőségének korlátozását jelentik és azt sok tekintetben a meglévő adottságokhoz kell igazítani.

A Múzeum gyűjtési köre és jellege

A világ műszaki múzeumainak leírásáról készült kitűnő könyv* tanúsága szerint, műszaki emlékek gyűjtésének és elrendezésének számos megoldása és jellege lehet. A műszaki múzeumok egy része a politechnikai képzést is szolgálja és lehetőséget ad, elsősorban az ifjúságnak, a részletekbe való betekintésbe, a tárgyak közvetlen érzékelésére és esetleg a velük való foglalkozásra. Elképzelésünk szerint a Magyar Vegyészeti Múzeum nem töltene be ilyen funkciót, hanem első és legfontosabb célkitűzése a magyar kémiatudomány és vegyipar tárgyi és egyéb emlékeinek megőrzését, illetve a látogatóknak való bemutatását célozza. Ez magában foglalja azt is, hogy a Múzeumnak nem lenne célja az egyetemes kémiatörténet nagy emlékeinek rekonstrukciós bemutatása sem, mint amivel szintén találkozhatunk néhány példában. A másik kérdés a gyűjtőkör kijelölése. A Múzeum a Művelődésügyi Minisztériumtól kapott joga szerint, országos gyűjtőkörű lenne, tehát felöleli az egész magyar vegyipar területét. Elképzelésünk szerint azonban területe szükségszerűen túlnő a Nehézipari Minisztérium irányítása alá tartozó vegyiparon. Az ún. történeti részben (tehát a XX. századig) — mint ahogy arra a későbbiekben részleteiben is rámutatunk — helyet kap néhány kémiai technológiai alapkör nyugvó más iparág is, elsősorban a mezőgazdasági ipar, élelmiszeripari iparágak, a világitó gázgyártás, gyufagyártás stb. Ezeknek az iparágaknak jelen korát már természetesen nem mutatja be a Múzeum, azok önállókká fejlődtek és önálló múzeumot is igényelnek. A jelen korhoz tartozik viszont a vegyipar két jelentős rokonágának a szénhidrogén termelésnek és az alumíniumiparnak olyan mélységig való bemutatása, hogy az jól szemléltesse ezen iparágak kapcsolatát.

Nem tisztázott a szilikátipar helyzete, ami — megítélésünk szerint — feltétlenül önálló elhelyezést igényel annál is inkább, mivel ilyen megoldás már létezik. A Vegyészeti Múzeumba csak jelzéseknek kellene belekerülnie arra vonatkozóan, hogy a szilikátipar is kémiai módszereken alapuló iparág. Ez vonatkozik bizonyos mértékben a kohászatra is.

Természetesen ideszámít a kémiatudomány teljes egészében. Úgy gondoljuk, hogy itt sokkal könnyebb kiküszöbölni határterületi problémákat.

A Múzeum tárgyi berendezése

A belső építészeti megoldásnak természetesen kell igazodnia az ott kiállított tárgykör jellegéhez és hangulatához.

* Szilágyi, I.; Nyárády, G.; Várhelyi, T.: A világ műszaki múzeumai, Műszaki Kiadó, Bp, 1961.

Igen fontos tehát a múzeum tárgyi berendezésére vonatkozó elképzelés, amelynek pedig a meglévő alaprajzhoz (2. ábra) kell igazodnia.

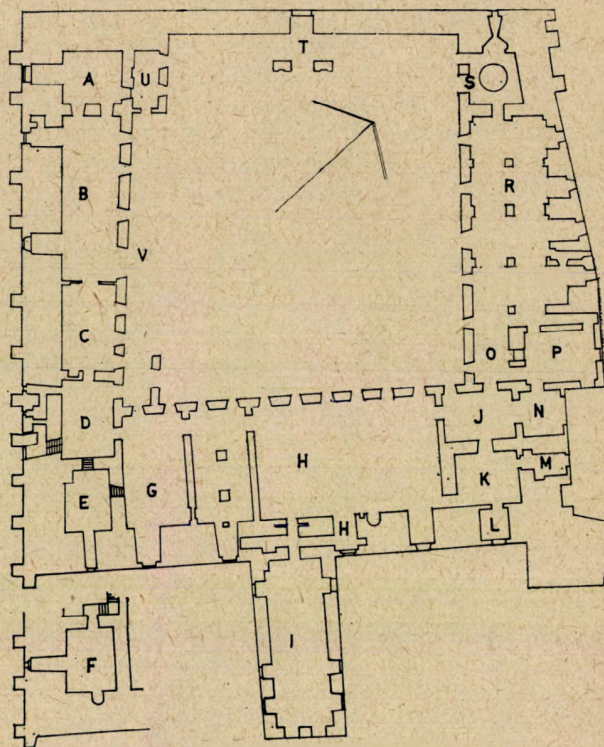
A múzeum belső beosztására alábbi elgondolás alakult ki. Szembenállva a kapuval, az épület baloldali szárnya a történelmi rész lesz, a jobb oldali pedig a magyar vegyipar jelen századbeli állapotát mutatja be.

A lépcsőházból az emeletre érkezve balra elindulva a *G* jelzésű helyiségbe lép a látogató. Ebben a helyiségben a magyarországi kémiai tudomány kezdeti eredményeivel ismerkedik meg.

A középkori fejlett magyarországi fémkohászattal kapcsolatos kémiai emlékeknek tárolója mellett, a helyiség nagy részében a XVIII. század hazai kémiai emlékeit látjuk majd. Megemlékezünk a Selmechányai Bányászati Akadémia korabeli híres kémiai intézetéről, az ott folyt oktatásról és tudományos kutatásról, majd a tellur felfedezésének történetéről. Helyet kap az ország különböző területeiről e századból származó számos gyógyvíz-analitikai munka is.

A terem másik oldalán a nagyszombati, illetve a pesti egyetem első kémiai intézetének, *Winterl Jakab* professzor és iskolájának működése kerül bemutatásra. Mindez túlnyomórészt képekkel, könyvekkel, kéziratokkal dokumentálható csupán, tényleges laboratóriumi emlékekkel alig rendelkezőnk ebből a korból. Annak bemutatására azonban, hogy milyen körülmények között dolgoztak a XVIII. század kémikusai, a szobányi ablakfülkében egy korabeli laboratórium reprodukált jellemző tárgyait kívánjuk elhelyezni.

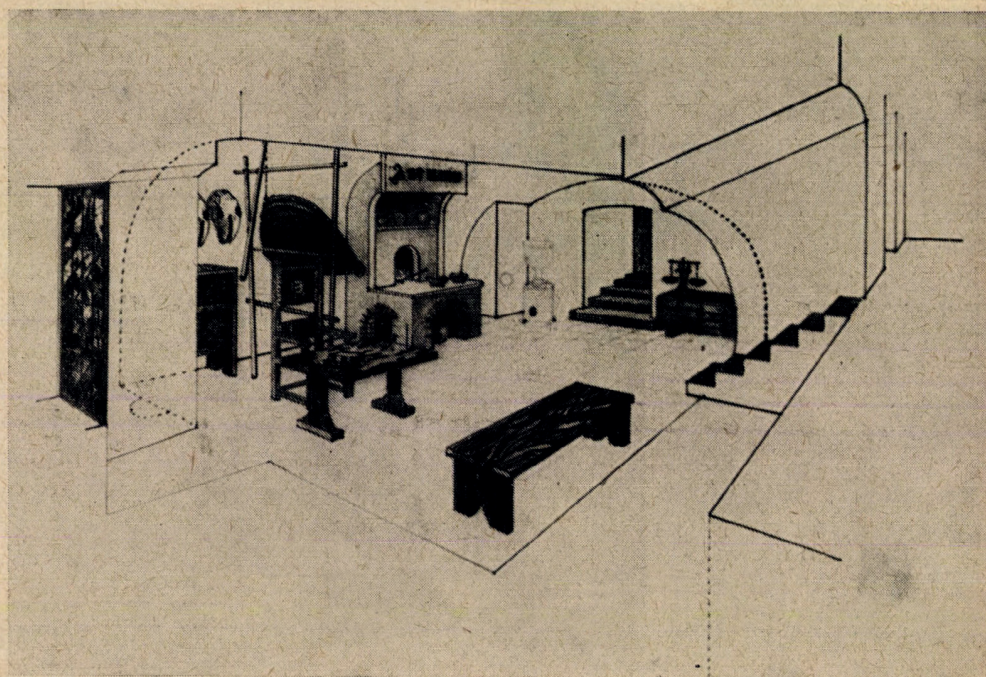
Az *E* jelzésű középkori hangulatú toronyszobát a keskeny lépcsőn lehet megközelíteni. Bár ez a kronológiai sorrendben törést jelent, engedelményt kell tennünk az adottságoknak és ide az alkémia témakört helyezük. Természetes nagyságú alkémista műhelyt szándékozunk itt rekonstruálni oly mó-

2. ábra. Alaprajzi elrendezés

don, hogy abban elhelyezzük a magyar alkémia kevés tényleges emlékét is (3. ábra).

A *D* terem a XVIII. századbeli magyarországi vegyipart fogja bemutatni. Ebben a korban igazán jelentős vegyipari iparág csupán a hamuzsírgyártás volt, ebből tekintélyes mennyiségeket exportáltunk és sikerült sajátos hazai technológiát kialakítani. Volt már ólomkamrás kénsavgyártás is hazánkban. Viszonylag fejlett volt a sóda- és timosófőzés, ami lényegében a természetben előforduló sók megfelelő tisztítását jelentette csak. Itt kerül

3. ábra. Alkémista műhely rekonstrukciójának vázlatképe

bemutatásra a kor egyik fontos „hadiipari technológiája”, a salétromfőzés is. A mezőgazdasági kémiai ipar területéről szesz- és likőrüzemekről, szappan- és viaszgyertyaüzemekről, ecet- és papírüzemekről tudunk. Működött két „cukorgyár” is, ezek azonban csak nyers nádcukor tisztításával foglalkoztak.

Bár a korabeli ismert metszetek mind külföldiek, azoknak és a magyar üzemekre vonatkozó levéltári adatoknak összevetéséből bizonyos valószínűséggel lehetséges lesz talán modellben is bemutatni egy-egy XVIII. századbeli üzemet.

A C boltíves terem jól fogadja be a reformkor kémiai tudományát és vegyiparát. A kémiai tudományt elsősorban a pesti egyetem, *Schuster* és *Kitaibel* professzorok reprezentálják. A kor végére esik a mai műegyetem kémiai intézetének alapítása. Ebben az időszakban jelennek meg a magyar nyelvű kémiai könyvek, alakul ki a magyar kémiai nyelv, sőt az azóta elfelejtett magyar kémiai műnyelv is. Feltűnik a magyar nyelvű technológiai irodalom is. Minderről már bő emlékmennyel rendelkezünk. Az ipart a fejlődő ásványi savgyártás mellett elsősorban még mindig a mezőgazdasági kémiai ipar képviseli. Megjelenik a sztearin-gyertyagyártás és gyorsan alakulnak a répacukor gyárak. Ez utóbbiak a „leggyáribb” jellegű üzemek, néhányukban már gőzkazánt, gőzgépet is találunk.

Itt kívánjuk bemutatni *Irinyivel* kapcsolatban a gyufagyártást is.

A nagy laposmennyezetű B terem a magyar vegyipar állapotát és fejlődését fogja bemutatni az 1848–1919. közötti időszakban. Mint ismere-

tes, ez a gyáripari termelés kialakulásának tulajdonképpeni kora, számos vállalatunk elődjét ekkor alapították.

A legkorábbi iparág, amelyet be kell itt mutatnunk, a kiegyezés előtti időre visszavezethető világítógáz-gyártás, amelyről gazdag tárgyi emlékekkel (pl. a közelmúltban leállított és leszerelt 100 éves gázgyár) rendelkezünk.

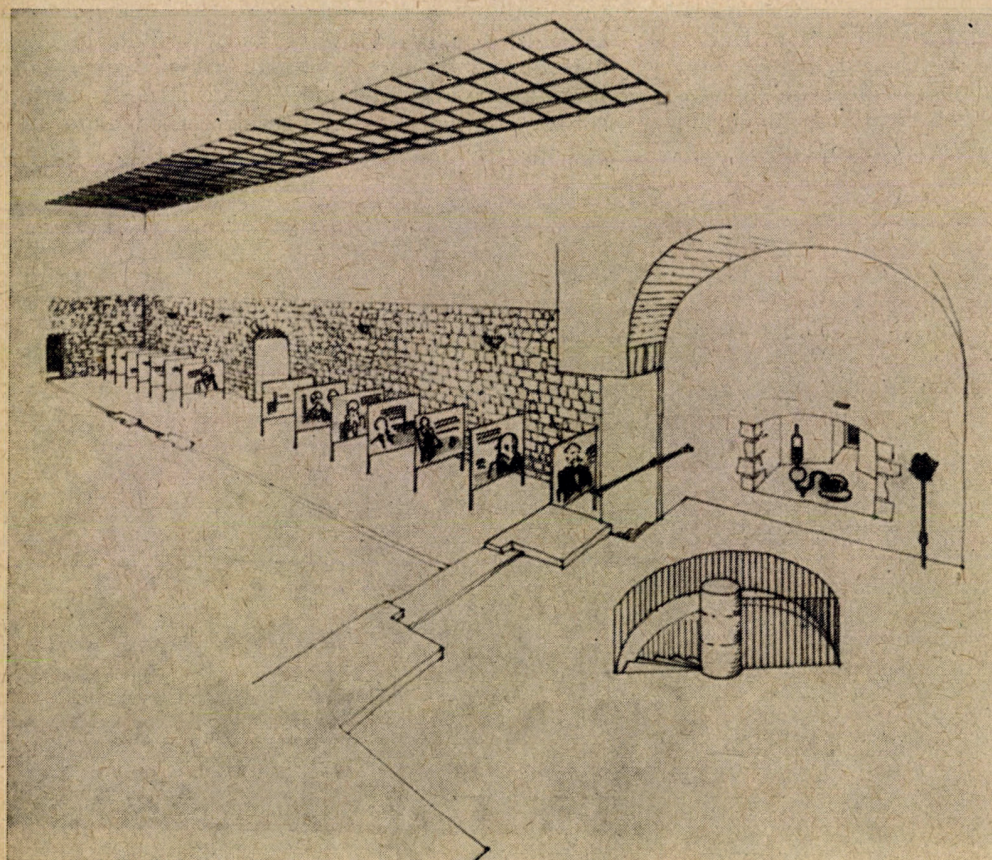
A soronkövetkező kiállítás a szerves vegyipar korabeli hazai fejlődését és technológiáját mutatja be. Ez három főcsoportból áll, nevezetesen az ásványi sav-, foszfor-műtrágya- és robbanóanyag iparból. Ide számít még a konyhasó alapú ipar is és az oxigéngyártás.

Meg kell emlékeznünk az akkori Magyarországon igen jelentős, világviszonylatban a második helyen álló falepárló iparról is.

A múlt század végén alakulnak a kőolajipar első magyarországi üzemei is, amelyeket sajnos csak nagyon kevés korabeli tárgyi emlékekkel tudunk bemutatni.

Ezen főtémák mellett csak éppen említeni kívánjuk azokat az iparágakat, amelyeknek csupán csírái jelentek meg e korszak legvégén, mint a gyógyszeripar, lakk- és festékipar, gumiipar első üzemei. Ezek részletes tárgyalása azonban már a jelenkori részben fog megtörténni.

Az A boltíves terem a kémikusképzés és a kémiai tudomány hazai eredményeit fogja ismertetni, ugyancsak az 1848–1919. közötti időszakban. Tárgykörök: kémikusképzés és kutatás a budapesti és kolozsvári egyetemeken, a budapesti műegyetemen, kémiai oktatás más főiskolákon és

4. ábra.
„Tudósok Galériája”

a középiskolákban; egyéb kémiai intézmények és kutatóintézetek (Országos Kémia, Technológiai Intézet stb.) működése; Tudományos Akadémia, Természettudományi Társulat és Magyar Kémikusok Egyesülete; korabeli magyar kémiai folyóirat- és könyvkiadás.

A kis *U* helyiségbe egy századforduló korabeli laboratóriumot kívánunk berendezni oly módon, hogy abban többek között azokat a laboratóriumi tárgyakat is elhelyezzük, amelyek valamilyen neves magyar tudós személyes tulajdonában voltak. Ezenkívül azokat a tárgyakat, amelyeket 1848–1918. között fedeztek fel (pl. Bunsen égő, Liebig hűtő, hamumentes szűrőpapír stb.).

A *T* galéria jelenleg még nem létezik. A múzeum körforgalma azonban megkívánja, hogy a földszinten levő falakat az első emeletig folytatva kialakítsuk az ún. Tudósok Galériáját (4. ábra). Ide a legkiválóbb magyar kémikusokat ábrázoló festmények, azok életrajza és alatta egy kis vitrinben kézírataik, leghíresebb cikkeik és könyveik stb. kerülnek.

Az *S* helyiség valaha börtön és kínzókamra volt. A legmegfelelőbb helyiség a felszabadulás előtti vegyipari munkásság életének bemutatására. Ez a helyiség tehát a vegyipari munkásmozgalom emlékeit fogja bemutatni. Ezzel átértünk a modern szárnyra, ahol a XX. század magyarországi vegyipara lesz látható.

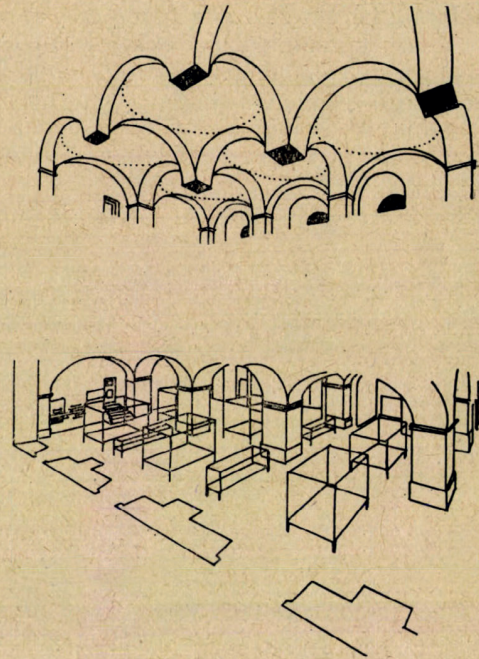
A történelmi szárnyban — mint láttuk — a vegyipart elég tágan értelmeztük, s be kívánjuk mutatni a hazai vegyészeti szempontjából jelentős rokoniparokat is, elsősorban a mezőgazdasági ipar számos ágazatának kialakulását.

Az *R*-rel jelzett, nagyon szép barokk boltozatos, oszlopos terem a gyógyszeripar kiállítását fogja tartalmazni (5. ábra). A séta folyamán a látogató megismerkedik a gyógyszeripar kezdeti próbálkozásaiival, üzemével, gyári részletekkel, fontos felfedezésekkel, a gyógyszeripar neves alakjaival és tudósaival és karakterisztikus termékeivel. A technológiai részleteknek modellszerű bemutatása a termékek sokfélesége miatt itt nem nagyon lehetséges.

Az *O* és *P*-vel jelzett épületrészlet jelenlegi állapotában a benne keresztül-kasul folyó műemlékfeltárási munkák miatt kissé áttekinthetetlen és végleges képe még nem alakult ki.

Ez a tér a kőolaj- és földgázalapú iparé lesz. Itt elsősorban a jelen technológiát szándékozunk bemutatni, hiszen ezen iparág hazai múltja már a történelmi részben szerepelt, technológiája pedig a leglátványosabb és legjobban modellezhető. Nem szabad itt elfeledkezni modern létesítményeink makettjeiről és esetleg működő, kicsinyített másolataikról sem.

J, *N*, *K* jelű helyiségekbe döntő mértékben a vegyipari alapanyag és néhány közvetlenül feldolgozó iparág (gumiipar, műanyagfeldolgozó ipar) kiállítása kerül. Ez a rész sokkal heterogénebb az előzőeknél, több egymással sem kémiailag, sem fejlődéstörténetileg össze nem függő iparágból áll. A kiállítás megtervezése éppen ezért az előzőeknél problematikusabb. Több önálló kiállítás látszik legalkalmasabbnak. Az egyik lehetne a nitrogén-

5. ábra. Barokk boltozatos terem: a gyógyszeripar kiállítási terme

ipar, amelyik hazánkban teljes egészében az első világháború után alakult ki. A másik fontos témakör a gumiiparból kiinduló műanyagfeldolgozó ipar és a műszálgártás fejlődésének bemutatása. A harmadik helyiségben maradnak az itt nem említett iparok, mint pl. növényvédőszer, lakk-festék, szénfeldolgozás stb.

A reprezentatív *H* terem a legnagyobb helyisége a múzeumnak. A terem belső, mozgatható, az egység nagyon szép harmóniáját meg nem zavaró szerkezetelemmel kell oszthatóvá tenni. Egy kisebb részbe a timföld és alumíniumipar mutató kiállítása kerül. A nagyobb rész a jövő terveit, modelljeit, elképzeléseit hivatott bemutatni. Itt helyezhető el a jelenkor hazai iparon kívüli tudományos eredményeinek, felfedezéseinek bemutatása is. E terem egész berendezésének könnyen mozgathatónak, változtathatónak kell lennie, hogy alkalmasá váljon alkalmi tárgyú, változó témakörű kiállítások számára.

Az *I* terem a városi tanácsé marad, azt előadási teremnek kívánja berendezni. Mint ilyen, a múzeum és vegyészeti számára is alkalmas lesz-szimpozíumok és ankétok rendezésére.

A múzeum adminisztrációjának, műhelyének, könyv- és irattárának és raktárának elhelyezése még nem tekinthető megnyugtatóan megoldottnak. Ezek számára a földszinten kell helyiséget biztosítani, (ahol viszont kevés jöhet tekintetbe), vagy esetleg a váron kívül, annak közelében kell azokat elhelyezni.

Egy másik megoldási lehetőség a *T* galériának a tervtől eltérő nem 3 m, hanem 5,5 m szélességben való felépítése. Ez esetben az emeleten és földszinten 150 m² területhez jutunk. A Tudósok Galériája helyett akkor esetleg itt kerülne elhelyezésre a vegyipari alapanyag iparok emlékének kiállítása, s annak helyére a *K*, *J*, *N* helyiségekbe az alumínium-

ipar kiállítása kerülne. Ezzel a *H* terem is egységesebbé válna. Tudósaink képei ekkor talán legcélszerűbben szintén eme reprezentatív *H* terem falait díszítenék legmértőbbképpen, de a célra még az *I* terem falai is elképzelhetők. A Galéria alatt a földszinten pedig kényelmesen elférne az adminisztráció és kapcsolt részei.

A múzeum gyűjteni szándékozik a kémiai és vegyipari könyv- és folyóiratkiadást és őrizni nagy tudósok kéziratok hagyatékát. Könyvtára és levéltára jövődó tudománytörténeti kutatási gócként szolgálhat, s ezért ezek megfelelő elhelyezése feltétlenül szükséges. E tárgyak gyűjteménye már mai állapotában is értékes.

Gondolni kell olyan műszaki műemlék jellegű tárgyi emlékek elhelyezésére is (gépek stb.), amelyek megőrzése feltétlenül kívánatos, de méreteik múzeumunkban történő elhelyezésüket nem teszik lehetségessé. Eredetileg a vár belső udvarán gondoltuk ezeket elhelyezni. Mivel azonban ide Thury György szobrát és díszudvart terveztek, a várat kívülről körülövező park egy részlete szolgálja erre a célra legjobban. Könnyű műanyag tetőelemekből ide egy külső kiállítás csatlakozhat a múzeumhoz.

A kiállításokat természetesen részletes (hang és írásos) magyarázatokkal kell ellátni, hogy azok segítségével a látogatók, különösen az ifjúság, történetileg és szakmailag hasznos tanulságokra tessenek szert.

További feladatok

Mint már említettük, a Nehézipari Minisztérium korábban megindította a vegyipar és a magyar kémia tudomány tárgyi emlékeinek gyűjtését. Nagyrészt ennek eredménye az előző javaslat, mivel az a gyűjtőmunka által feltárt emlékek elhelyezését tűzte ki elsősorban célul. A Nehézipari Minisztérium nagyrészt nyugdíjas kollégákból A Nehézipari Kutatóintézetnél Gyűjtő csoportot szervezett és megoldotta a gyűjtemény ideiglenes elhelyezését is (A csoport vezetője *dr. Ötvös Dániel*, címe: a Nehézipari Minisztérium címén, Budapest, V., Markó u. 16.).

A gyűjtő munka természetesen nem áll meg. Sajnálattal kell megállapítani, hogy az ipar átszervezése számos nagyértékű tárgyi emlék pusztulásához vezetett, amelyek ma már pótolhatatlanok. Ugyancsak számos tárgyi emlék pusztult el a háborúk folyamán is. Még szomorúbb az a veszteség, amely a meglevő tárgyi emlékek pusztulásához vezet. Az ok: a feltárás hiánya, közöny, vagy esetleges rossz kezelés következménye. Úgy gondoljuk, hogy vegyész-társadalmunk valamennyi tagjának kötelessége megakadályozni ezt a károsodást és fel-

hívni az illetékesek figyelmét kémia tudományunk és vegyiparunk ilyen tárgyi emlékeire. Itt természetesen ki kell azt is hangsúlyoznunk, hogy nem valamennyi régi tárgy számít emléknek, hanem a Művelődésügyi Minisztérium Műszaki Emlékeket Gyűjtő Csoportjának meghatározása szerint az alábbi: „Műszaki alkotások terén kezdeményező lépések és első megoldások. Bevezetett újítások és találmányok, alkalmazott új tudományos elvek különös tekintettel arra, hogy fordulatot jelentettek-e vagy új irányt szabtak-e a fejlődésnek, esetleg gyorsították azt. A gazdaságosság, a biztonság és a termelékenység javítását, növelését előidéző eljárások, módszerek és elvek gépi megvalósításai. Általában minden olyan műszaki létesítmény, amelynek már közvetlenül a születése után a tudomány, ill. a technika további fejlődése szempontjából értékelhető kihatásai voltak és ezzel a későbbi fejlődésnek vetette meg az alapját. Igen fontos követelmény tehát, hogy ezek értékét alkalmazásuk időszakájába beleágyazva mérlegeljük.

Műszaki emlékek minősíthetők egyes tudósok, felfedezők vagy nagy technikai alkotások létrehozóinak életére és működésére vonatkozó emlékek is. Ugyanígy minősülnek egyes intézmények (tanintézetek stb.) gyűjteményeiben helyet foglaló és a fenti szempontoknak megfelelő eszközök, tárgyak stb. is.”

Nem szabad figyelmen kívül hagyni — és ez nagyon fontos szemlélet —, hogy vegyiparunk fejlesztésének soha nem látott üteme jelenleg is produkál megőrzésre tárgyi emlékeket az utókor számára.

Kifejezett és kizárólagos vegyészeti múzeum eddig a világon tudunkkal sehol sem létesült, a vegyészet rendszerint csak az általános technikai múzeumok egy-két osztálya. A Magyar Vegyészeti Múzeum tehát nemzetközileg is az első lesz a saját nemében. Reméljük arra méltó, figyelmet keltő kezdeményezésnek fog bizonyulni. Reméljük továbbá, hogy 1969., de legkésőbb 1970-re meg is nyithatjuk kapuit.

SUMMARY

The Hungarian Chemical Museum will be opened in the old castle in Várpalota, in 1970. This Museum will reflect past and the present of chemical science and chemical industry in Hungary. Plans of building and interiors are presented.

РЕЗЮМЕ

В крепости Варпалота, находящейся в стадии реставрации будет устроен Химический Музей Венгрии для представления прошлого и настоящего венгерских химических наук и химической промышленности. В работе обсуждены проекты строительства и внутреннего оборудования музея, открываемого в 1970. г.